Nr 9

Inrikesutskottets betänkande i anledning av motioner om avveckling av ortsgrupperingen av statsanställdas löner.

Motionerna

I motionen *1973:527* av herr Magnusson i Kristinehamn m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen uttalar sig för att den statliga dyrortsgrupperingen avskaffas i enlighet med vad som anförs i motionen.

I motionen *1973:1521* av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. (c) hemställs att riksdagen uttalar sig för att ortsgrupperingen av de statsanställdas löner avvecklas i enlighet med vad i motionen anförs samt att därvid de särskilda förhållandena beträffande övre Norrland beaktas.

Nuvarande ordning m. m.

Lönerna enligt det allmänna avlöningsavtalet för statliga och vissa andra anställda är graderade med hänsyn till tjänstemännens stationeringsorter. Löneplanen A räknar med två ortsgrupper, 4 och 5, medan däremot lönerna enligt löneplanerna B och C, vilka omfattar högre tjänstemän, inte är ortsgrupperade.

Till ortsgrupp 5 hänförs Stockholm och dess grannkommuner, Norrbottens län, större delen av Jämtlands län, de inre delarna av Västerbottens län samt en kommun i Västernorrlands län. Löneskillnaden mellan ortsgrupp 4 och 5 är 64 kr. i löneklass A 1, 109 kr. i löneklass A 14 och 37 kr. i löneklass A 33.

Tjänstgöring i större delen av Norrland är förenad med särskilda kallortstillägg som varierar mellan ca 1 och 8 % av lönen beroende på ortens läge.

Den första enhetliga ortsgrupperingen av statstjänstemännens löner infördes genom beslut av 1919 års riksdag och avsåg då endast kommunikationsverkens personal. Från och med år 1922 vidgades gruppindelningen att omfatta samtliga tjänstemän inom civilförvaltningen, indelade i sju ortsgrupper, A–G. Under första hälften av 1930-talet tillkom ytterligare provisoriskt två grupper. På basis av en år 1935 verkställd dyrortsundersökning fastställdes vid 1939 års lönegruppering systemet med nio ortsgrupper, A–I.

Syftet med att differentiera lönerna var från början att kompensera statstjänstemän på orter med högt prisläge (och skatteuttag). Sedan en viss utjämning beträffande allmänna levnadskostnader successivt skett minskades antalet ortsgrupper under slutet av 1940-talet från nio till fem, med beteckningarna 1–5. År 1954 respektive 1962 minskades de ytterligare då ortsgrupperna 1–2 avvecklades. Efter 1968 års förhand-

lingar minskades ortsgruppsspännvidden (skillnaden mellan lönerna för lägsta och högsta ortsgrupp i procent av sistnämnda lön) med 25 % och vid 1971 års förhandlingar införlivades ortsgrupp 3 helt med ortsgrupp 4. I den nuvarande grupperingen är antalet ortsgrupper således endast två, 4–5.

Metoden med ortsgruppering har även använts inom skattesystemet. Mellan år 1919 och 1961 tillämpades skattefria ortsavdrag som bestämdes med hänsyn till skilda orters dyrhet. Ortsgrupperingen var fr. o. m. år 1948 densamma som inom det statliga lönesystemet.

Statens tjänstemän tillerkändes år 1965 förhandlingsrätt beträffande bl. a. löneförmåner. Lönens storlek på olika orter blev således en av de frågor som man kunde träffa avtal om. För att möjliggöra för riksdagen att få ett reellt inflytande på lönekostnaderna i statsbudgeten tillskapades år 1965 riksdagens lönedelegation med uppgift att på ett tidigt stadium medverka i förhandlingarna och på riksdagens vägnar godkänna träffade överenskommelser.

Vid samråd inför 1971 års avtalsrörelse mellan statsrådet Löfberg och lönedelegationen framställdes på ett tidigt stadium yrkande att delegationen skulle uttala sig för en snabb avveckling av ortsgrupperingen. Yrkandet avslogs. Företrädarna för de borgerliga partierna reserverade sig. I samband med att lönedelegationen godkände 1971 års avtal gjordes ingen reservation i den aktuella frågan.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågan om ortsgrupperingens avskaffande var genom motioner aktuell under en följd av år under 1950- och 1960-talen liksom åren 1970–1972. Statsutskottet, som fram till år 1971 behandlade motionerna, avstyrkte dem genomgående. Inrikesutskottet har intagit samma ståndpunkt i sina av riksdagen godkända betänkanden 1971:32 och 1972:1. År 1971 reserverade sig företrädare för centerpartiet och moderata samlingspartiet och år 1972 företrädare för centerpartiet för bifall till aktuella motionsyrkanden.

Utskottet

Lönerna för det stora flertalet statsanställda bestäms i förhandlingar mellan statens avtalsverk, å ena sidan, samt Statsanställdas förbund, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation och Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion, å andra sidan. I enligt härmed tillhör frågan om lönenivån på olika orter – ortsgrupperingen – de ämnen varom avtal träffas. Systemet med ortsgruppering av lönerna för de statsanställda har tidigare varit mer utbyggt och differentierat än det är i dag. Parterna på arbetsmarknaden har genom överenskommelser successivt reducerat antalet ortsgrupper, och efter 1971 års löneuppgörelse återstår endast ortsgrupperna 4 och 5.

I motionerna yrkas att riksdagen skall uttala sig för att ortsgruppe-

ringen avvecklas. I motionen 1973:1521 begärs att särskild hänsyn därvid skall tas till förhållandena i Norrland.

Riksdagen har vid åtskilliga tillfällen och senast förra året avslagit motioner av samma innebörd.

Utskottet avstyrker liksom föregående år motionsyrkandena. Motiveringen härför är av principiell natur. Ortsgrupperingen av lönerna är en avtalsfråga. I samband med att de offentligt anställda tjänstemännen tillerkändes förhandlingsrätt skapades riksdagens lönedelegation för att på riksdagens vägnar utöva inflytande på förhandlingar och godkänna träffade avtal. Med hänsyn härtill kan det inte vara riktigt att riksdagen på det sätt motionärerna begär gör för staten som arbetsgivare bindande uttalanden för kommande avtalsförhandlingar.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen avslår motionerna 1973:527 och 1973:1521.

Stockholm den 7 februari 1973

På inrikesutskottets vägnar
KARL ERIK ERIKSSON

Närvarande: herrar Eriksson i Arvika (fp), Fagerlund (s), Nilsson i Tvärålund (c), Nilsson i Östersund (s), Andersson i Billingsfors (s), Nordgren (m), fru Hörnlund (s), fru Nilsson i Kristianstad (c), herrar Fridolfsson i Rödeby (s), Johansson i Simrishamn (s), fru Ludvigsson (s), herrar Oskarson (m), Mattsson i Skee (c), Ekinge (fp) och Hallgren (vpk).

Reservation

av herr Nilsson i Tvärålund (c), fru Nilsson i Kristianstad (c), herrar Mattsson i Skee (c) och Hallgren (vpk) som anser

dels att utskottets yttrande fr. o. m. det avsnitt som börjar på s. 3 med "Riksdagen har" bort ha följande lydelse:

Den omständigheten att ortsgrupperingen numera är en förhandlingsfråga bör inte hindra att riksdagen i den ordning som motionärerna föreslår ger till känna sin uppfattning om systemet. Enligt utskottets mening finns det inga bärande skäl för att behålla ortsgrupperingen. I enlighet med motionärernas yrkande bör därför riksdagen uttala att statens avtalsverk i kommande förhandlingar verkar för en avveckling av ortsgrupperingen. Utskottet förutsätter att de speciella problem beträffande Norrland som kan vara förknippade med avvecklingen kommer att beaktas.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen med bifall till motionerna 1973:527 och 1973:1521 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

GOTAB 73 3217 S Stockholm 1973